

ideološke implikacije procesa autorizacije, procesa kojeg jednostavno zovemo: pripremanje snimljenog materijala za tisak.

Drugi tekst s kritičkim pogledom na istraživanje kulture kroz tuđe životne pripovijesti napisao je predstavnik mađarske etnografije - Péter Niedermüller - pod naslovom: **Od pričanja o životu prema povijesti života: povijesni kontekst, društveni procesi i biografska metoda.** Autor polazi od zapažanja o dvama istovremenim shvaćanjima osobnih kazivanja. Prema jednom, "life history" je znanstvena metoda koja služi kao legitiman način dolaženja do povijesnih, etnoloških, antropoloških, folklorističkih i socioloških podataka. Prema drugima, riječ je o iskazima koji su nametnuli "obične ljude" kao temu u sklopu društvenih disciplina i kao problem vrijedan pažnje. Tu povijest života nije metoda, nego društveno-jezična tvorevina s otiscima subjektivnog iskustva. S jedne strane, dakle, ona je znanstveni instrument; s druge - autonomno područje istraživanja. Autor se zalaže za koncepciju prema kojoj su priče o životu društvena činjenica. U tom smislu one nam pružaju uvid u skrivene slojeve života i svijeta, dopuštaju nam da razumijemo strukturu mišljenja pojedinaca kao nosilaca određene kulture, te da bolje upoznamo našu svakodnevicu - povijest međuljudskih odnosa i raznovrsnost društvenih situacija.

Mirna VELČIĆ

Riječ je o trećoj knjizi iz pera jednog od vodećih američkih folklorisa, pisane u duhu američke etnografije komunikacije. Richard Bauman se upisuje u interdisciplinarni prostor između lingvistike (semiotike) i antropologije i piše teorijsku knjigu na predlošku svojih petnaestogodišnjih terenskih istraživanja u Texasu. Da je autorova namjera bila pomirenje teorije i terenske prakse, govore naslovi pojedinih poglavlja. Oni su, naime, osim uvoda i zaključka, dosljedno formulirani u dva "jezika": na teksaškom dijalektu i jezikom teorije. Svako se poglavlje tako već u naslovu sastoji iz dva dijela i dva "glasa" - izreke teksaških kazivača i problema što ga postavlja istraživač:

Richard Bauman, Story, Performance, and Event, Contextual Studies of Oral Narrative, Cambridge University Press, New York 1986, 130 str. (Cambridge Studies in Oral and Literature Culture, 10)

1. Uvod: Priča, izvedba i događaj
2. "Čovjek koji ima više od jednog psa, lagat će ti" (u dijalektu): Kontekstualno istraživanje izrazitog laganja
3. "Navek smo spelavali šale": Manipulacija s gledištem u pričama o osobnim zgodama
4. "K vragu, da, al' ni tak mlad": Upravni govor kao korektiv s komičkim učinkom
5. "A sad ću u detalje, je li ne": Pripovjedno variranje i premještanje konteksta tradicionalnog usmenog pripovijedanja
6. Zaključak

Baumana ne zanima usmeno pripovijedanje općenito, nego vrlo konkretni i specifični oblici kao što su: šale (vicevi), lovačke priče, neslane šale na račun nekog od prisutnih slušalaca, lokalne anegdote. To su dakle takvi oblici kroz koje na uočljiv način probijaju osobine umijeća pripovijedanja, a koje obično vezujemo uz talentirane "pripovjedače iz naroda". To su, naprimjer, "paprena" duhovitost, dovitljivost u razvijanju priče, sklonost k izmišljanju, pretjerivanju, izazivanje upadica sa strane i slično. To su, dakle, oblici usmenog pripovijedanja kod kojih razina izvedbe igra bitnu ulogu u konstituiranju smisla. Nije stoga slučajno da se ti oblici, inače predstavljeni u transkribiranom materijalu, nude kao primjeri za osnovnu metodološku pretpostavku na kojoj raste ova knjiga, a to je istraživanje smisla usmenih pripovjednih oblika iz konteksta samog izvođenja.

Središnji problem Baumanove analize je veza između ispričanih događaja, pripovjednih tekstova i situacija u kojima se pripovijedanje odvija. Tu vezu autor osmišljava primjenjujući temeljitu formalnu analizu transkribiranog materijala, te u duhu američke analize diskursa preispituje način na koji je pripovijedanje ispunjeno. Time se autor svrstava među one folkloriste koji su dokazivali zavisnost oblika i funkcije: sve

jedinice, svi dijelovi koji se uočavaju na razini teksta dobivaju značenje s obzirom na funkciju koju oni imaju u cjelini i s obzirom na položaj cjeline u određenom društvenom kontekstu. Tu poznatu tezu autor ne preispituje, nego je prenosi na druge, srodne probleme. Pita se tako o uzrocima nestabilnosti usmenih oblika, o retoričkoj efikasnosti pojedinih književno-stilističkih sredstava, o kriterijima za definiciju usmenih žanrova i slično.

Osim teorijske razine koju autor uspješno održava, knjiga sadrži i "glavni lik". Na njezinim stranicama odzvanjaju glasovi duhovitog mudrijaša - teksaškog "trickstera" koji kao da simbolizira mudrost jednog oblika života ili jednog vremena za koje moderna (američka) civilizacija ima sve manje sluha. Bauman je znao osjetiti teksaško folklorno bogatstvo. Zajedno s Americom Paredesom pokrenuo je istraživanje folkloru na teksaškim sveučilištima i izradio metodološku osnovu koja je inspirirala mnoga kasnija djela na području američkog folkloru i antropologije. Tako je nastala njihova zajednička knjiga: *Toward New Perspectives in Folklore* (1972). Očito je nostalgija za tim vremenima i za tim krajem prevladala, pa je autor možda i nesvjesno zaboravio na kritičnost prema nekim teorijskim pretpostavkama koje već dulje vremena prestaju biti održive. To je, dakle, knjiga posvećena jednom pogledu na svijet, jednom sustavu vrijednosti prema kojemu je pričanje priča najvažniji oblik društvenog života, potvrda ljudskog postojanja. U prilog tome govori i završetak knjige. Umjesto zaključka - kratka šala s razgovjetnom poantom!

Napravljen je veliki kompjutor u koji su znanstvenici upisali čitavo znanje svijeta. Da provjere kako funkcionira takav stroj, odluče mu utipkati pitanje: Hoće li stroj ikada zamijeniti čovjeka? Kompjutor započne obradu: br, vr, gr, pali svjetla, gasi svjetla... i napokon na štampaču izađe odgovor: "To me podsjeća na jednu priču".

Mirna VELČIĆ

Adeline R. Tintner, *The Pop World of Henry James, From Fairy Tales to Science Fiction*, U.M.I. Research Press, Ann Arbor; London 1989, 317 str.

Knjigom *Popularni svijet Henry Jamesa* autorica se po treći put predstavlja kao temeljiti poznavalac umjetničkog opusa što ga je iza sebe ostavio glasoviti američki književnik - Henry James. Dosad je naime Adeline R. Tintner objavila dvije knjige na temu stvaralaštva Henry Jamesa. Prva, pod naslovom *Muzejski svijet Henry Jamesa* (*The*

Museum World of Henry James), trebalo je da pokaže veze između vizualnih umjetnosti i Jamesova djela. Druga, pod naslovom *Svijet književnosti Henry Jamesa* (*The Book World of Henry James*), uputila je na ogroman utjecaj klasika - od Shakespearea do Balzaca - na Jamesove romane i pripovijetke. Sad, u trećoj knjizi, autorica otkriva veze s bajkovitim svijetom i pronalazi primjere tzv. popularne književnosti koji su nadahnjivali Jamesovu umjetnost.

Jamesova "alkemija", sugerirat će autorica, sastoji se u putovima prilagodbe, asimilacije, prepletanja i rekonstrukcije pripovjednih uzoraka kakve nalazimo u bajkama, klasičnim mitovima, biblijskim predajama, fantastičnim romanima. Velik je mozaik tekstova koji se daju očitati u Jamesovu djelu. Za poznate Perraultove priče: Tmoružica, Pepeljuga, Modrobradi, Crvenkapica autorica će reći da tvore osnovu Jamesove metaforike i obogaćuju njegovo umjetničko tkivo. Pored tih bajki u središtu interpretacija Adeline R. Tintner naći će se i velik broj grčkih i rimskih predaja, Kiplingove kratke priče, te čak izvaci iz novina na prijelazu devetnaestog u dvadeseti vijek koji su pojedine događaje pretvarali u prave društvene skandale.

Mirna VELČIĆ